

kloristike tu su još i Dan Ben-Amos s člankom **Moderni lokalni historičar u Africi**, Elli Köngäs Maranda: **Folklor i kulturna promjena: zagonetke o modernizaciji kod Lau**, te Barbara Kirshenblatt-Gimblett: **Kulturni šok i pripovjedačka kreativnost**. Za našu folkloristiku važan je podatak da je i članak Dunje Rihtman-Auguštin **Tradicionalna kultura, folklor i masovna kultura u suvremenoj Jugoslaviji** bio uvršten među odabrane radove bloomingtonskog skupa čime je, nakon Maje Bošković-Stulli, još jedno naše ime ušlo u cirkulaciju svjetske folkloristike. To je, inače, razrađena verzija članka **Položaj tradicionalne kulture u suvremenom društvu** što ga je autorica objavila u NU VIII (Zagreb 1971). Premda iz pera slabije poznatih autora, originalni su i članci Demetriosa Loukatososa **Turistički arheofolklor u Grčkoj** i Waltera J. Meservea s Ruth I. Meserve **Mit i praznovjerje u drami i teatru komunističke Kine**.

Širok spektar tema, a još više prisutnost autora iz najrazličitijih dijelova svijeta, dokazuje da je od početka 60-ih godina, kada su učinjeni pionirski koraci u otkrivanju folklorističkoga »novog svijeta« pa do danas, taj val uzeo širokog daha. Moje vlastito poznavanje folkloristike nedovoljno je da procijenim koliki dio ukupne pažnje današnje folkloristike otpada na suvremeni svijet u odnosu na tradicionalne izvore, ali je, to barem izgleda sigurno, »suvremena orijentacija« nadasve perspektivna.

I na kraju, jedan mali »štos«. Uza svu znanstvenu rafiniranost i osjetljivost za detalj koju mnogi autori ove knjige, uključujući i urednika Dorsona, ispoljavaju, na omot knjige dospjela je fotografija koja se, premda se to u prvi mah ne uočava, uopće ne odnosi na folklor: dvojica mladih zapadnjaka, pripadnici Hare Krishne na ulici u Londonu. Izuzev argumentom o velikoj rastezljivosti pojma »folklor«, pojava te slike u kontekstu knjige ne može se pravdati.

Milivoj Vodopija

Secular Ritual, ed. Sally F. Moore & Barbara Myerhoff. Van Gorcum, Assen-Amsterdam 1977, 293 str.

Semantička afazija je »definicija« kojom je jedan američki antropolog označio zbivanja u suvremenoj antropološkoj teoriji. Afazija je nesposobnost govora. Semantička afazija je nesposobnost da se razumije i prenese smisao. Postoji široko slaganje o tome da se danas u antropologiji, i ne samo u antropologiji, govori, piše i objavljuje sve više, a novih sadržaja i jasnih pregleda sve je manje. Neizbježan nusprodukt takve situacije jest sve kompliciraniji i zahtjevniji izraz. Toj pojavi, po mom mišljenju, kumovala je i strukturalistička sklonost formalizmu, sklonost koja je u daljem metodološkom koraku, u semiologiji, postala dogmom.

Knjiga što stoji pred nama suprotna je gornjem trendu. Jednostavnim, razumljivim izrazom, koji karakterizira većinu priloga, dan je značajan i relevantan sadržaj. Prvi put je, naime, formulirano i teorijski utemeljeno jedno od novih područja antropološkog bavljenja, područje označeno samim naslovom — sekularni ritual. Knjigu sačinjava izbor radova koji su prezentirani na kongresu održanom u kolozovu 1974. u Burg Wartensteinu, Austrija. Kongres pod naslovom **Razmatranja o sekularnom ritualu: prolegomena za teoriju rituala, ceremonije i formalnosti** inicirali su pokojni Max Gluckman, Victor Turner i Sally F. Moore, a okupio je najznačajnija imena struke što se bave ili zanimaju za taj problem. Zanimljivo je spomenuti da su prilozi takvih autora kao što su Goffman, Nakane, Srinivas i Aronoff izostavljeni iz ove knjige, premda su i oni bili prezentirani na kongresu. Taj postuapak urednika nije objašnjen. Prilozi su svrstani u četiri bloka: prvi obuhvaća teorijske radove, drugi studije sekularnih rituala u tradicionalnom kontekstu, a treći i četvrti masovne sekularne rituale u suvremenom i urbanom kontekstu.

Opširan uvodni članak pod naslovom **Sekularni ritual: oblici i značenja**, što su ga zajednički napisale Sally F. Moore i Barbara Myerhoff (obje sa »University of Southern California« u Los Angelesu gdje su školske godine 1972—73. prvi put formirale »eksperimentalni« kolegij o sekularnom ritualu), nezaobilazan je ne samo u okvirima gornje problematike nego i za svaki dalji teorijski rad o ritualu. S obzirom na to da je svijest o sekularnim ritualima nascentna i u našoj etnologiji, ne bi bilo suvišno taj cijeli članak prevesti i prezentirati u nekom od stručnih časopisa. Pojam »sekularni ritual« najjednostavnije se definira kao skup koji obuhvaća sve one oblike rituala, ceremonije i formaliziranog ponašanja koji nemaju religijsku pozadinu, motiv ili sadržaj. Sastanci, promocije, ustoličenja, proslave, mitinzi, sudski postupci i slično samo su neki od primjera za ovu, naročito u suvremenom svijetu, vrlo široku skupinu rituala. Teorijski je ovdje bilo nužno razdvojiti pojmove religijskog i svetog. Sveto je, prema Moore i Myerhoff, sve ono što je suprapersonalno, o čemu se ne raspravlja, makar nemalo nikakve veze s transcendentnim. Nekoliko autora kasnije u knjizi spominje majsku i oktobarsku paradu u Moskvi kao primjer nereligijskog, ali ipak, po definiciji, svetog rituala. U daljem toku članka raspravlja se o mehanizmu djelovanja rituala, njegovim različitim nivoima i o nizu drugih suštinskih pitanja vezanih uz ritual. Prilog Jacka Goodyja pod naslovom **Protiv rituala: neobavezne misli o neobavezno definiranom predmetu** skreće pažnju na nesporazume što potječu iz nedovoljne preciznosti u upotrebi pojma ritual i različitog shvaćanja tog pojma. O tom problemu ni kongres u Burg Wartensteinu nije donio zajedničku »platformu«. Posljednja dva priloga iz teorijskog bloka napisala su dvojica Turnera — eminentni teoretičar Victor Turner i dosad nepoznati Terence Turner. O njihovu

moгуćem srodstvu možemo samo nagađati (podatak: obojica predaju na »University of Chicago«), no činjenica je da se i Terence kreće u potpunosti unutar kruga u kojem je Victor suvereni autoritet — obredi prijelaza. Naslov članka Terence Turnera je **Transformacija, hijerarhija i transcencija: reformulacija van Gennepova modela strukture obreda prijelaza**, a Victoria Turnera **Varijacije na temu liminalnosti**. Veći dio ovog rada pisan je kao komentar na članak čikaškog psihologa Csikszentmihalyja o fenomenu »toka« svijesti koji baca svjetlo na poznatu Turnerovu teoriju o »communitas« (oblik međuljudskog odnosa u kojemu su tradicionalne društvene uloge privremeno suspendirane).

Dio posvećen sekularnim ritualima u tradicionalnim kontekstima sastoji se od tri priloga: John Middleton: **Ritual i podvojenost u društvu Lugbara**, Bruce Kapferer: **Prvi razred do Maradane: sekularna drama u singaleškim ritualima iscjeljivanja**, Eva Hunt: **Ceremonije suprotstavljanja i podlijevanja: simbolička dimenzija indijansko-meksičke političke interakcije**. Prva dva rada klasične su socijalnoantropološke analize s »kolonijalnih terena«, dok posljednji, barem na tematskom planu, odudara od standardnog spektra. Po mom sudu on bi prije spadao u treći dio knjige koji je uglavnom posvećen političkim ritualima.

Članci iz ovog bloka su: Sally F. Moore: **Politički sastanci i simulacija jedinstva: Kilimandžaro 1973**, Evon Z. Vogt i Suzanne Abel: **O političkim ritualima suvremenog Meksika**, Elisabeth Colson: **Najmanji zajednički nazivnik**, Barbara Myerhoff: **Ne umatamo haringe u štampani papir: fuzija, fikcije i kontinuitet u sekularnom ritualu**. Budući da posljednja dva naslova ne govore baš mnogo o svojim sadržajima, spomenut ću da Elisabeth Colson opisuje rođendansko slavlje u jednom staračkom domu u San Franciscu, a Barbara Myerhoff običaj neke vrste maturiranja učenika

židovske povijesti u jednom od židovskih centara u Kaliforniji. Treba napomenuti da su svi članci, a posebno onaj Barbare Myerhoff, snažno teorijski intonirani.

Četvrta grupa radova također je posvećena masovnim skupovima, izuzev političke. U pristupu, a djelomično i u tematici, neke zamjetljive razlike između ove i gornje grupe radova nema. Ovdje nalazimo priloge: Max Gluckman i Mary Gluckman: **O drami, igrama i atletskim natjecanjima**, Roberto da Matta: **Stega i raspuštenost: preliminarna studija o dva brazilska nacionalna rituala**, Frank E. Manning: **Finalna utakmica i karneval: sekularni obredi revitalizacije u bivšim kolonijalnim, turističko-orijentiranim društvima**. Članak profesora Gluckmana posljednje je što je taj veliki britanski antropolog ostavio struci. Njegova smrt nedugo nakon kongresa, koji je on sam inicirao, bila je povodom dojmljivo iskrenom i toplom urednikovu komentaru.

Opći sud o posljednje dvije grupe radova koje su, uz teorijski blok, za nas najzanimljivije morao bi konstatirati da na metodološkom planu ne pružaju nikakve inovacije, ali zato na teorijsko-interpretativnom planu predstavljaju nedvojbeno proširenje antropološkog horizonta. Treba vjerovati da će pojava ove knjige uskoro provocirati i veći broj radova iz tematike sekularnih rituala. Također, čini se da su dublje konsekvencije na opću teoriju rituala i teoriju religije neminovne. S obzirom na to da su se neki pokušaji u gornjem smjeru već javili i u našoj etnologiji, možda je upravo tematika sekularnih rituala šansa da bar jednom uhvatimo ravnopravan korak sa zbivajima u svjetskoj antropologiji.

Milivoj Vodopija

V. K. Sokolova, Vesenne — letnie kalendarske obrjady russkih, ukraincev i belorusov, XIX — načalo XX v., Akademija nauk SSSR, Izdatel'stvo »Nauka«, Moskva 1979, 288 str.

Monografija je posvećena proljetnim i ljetnim tradicijskim kalendarskim narodnim običajima (a ne crkvenim blagdanima) u Rusiji, Ukrajini i Bjelorusiji. Običaji i uz njih vezana poezija, koji su u svojoj osnovi prastari oblik narodnog stvaralaštva, odavno su privlačili etnografe, povjesničare, folkloriste i pisce. Ipak nije sve rečeno i objašnjeno. U ovoj knjizi autorica se ograničila na običaje koji kalendarski idu u doba proljeća i ljeta, i to na one najraširenije, koje su zemljoradnički narodi odavno imali u svom kalendaru.

U **Uvodu** je riječ o zadaćama monografije, o posebnosti običajnih pjesama, o onom što je poznato i što se na osnovi postojećeg u životu može zaključiti te o autorima i djelima koji pišu o običajima.

Prvo poglavlje **Odlazak zime i susret s proljećem** ima dva dijela. U prvom se obrađuje svečanost »maslenice« (poklade, karneval), u drugom susret s proljećem, što se u raznim sredinama slavi u različite dane, najčešće 9. ožujka. Ti su običaji vezani uz početak poljskih radova, odnosno izgon stoke u polje. Ime »maslenica« izgleda da potječe otuda što se hrana priprema najviše na ulju. Drugi se zove još i »žarovanka« (ševa). Uz taj običaj pravio se od tijesta lik ptice. Poznato je i kao »dan piroga« jer su se pečeni pirogi davali stoci prije prvog izlaska na pašu. Uz spominjanje mnogih pojedinosti autorica ukazuje i na različitosti, na mitološke i magijske elemente, koji su dio tih običaja.

U drugom poglavlju **Priprema poljskih proljetnih radova** riječ je o običajima koji prate početak radova. Svrstani su u šest dijelova: **agrarni običaji** (idu uz »veliki post«); **Uskrs** (blagoslov jela, pisanice, kotrljanje jaja, ljuljanje i dr.); **grupni**